

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ДОРОЖНЬОЇ КАРТИ ДЛЯ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ ЯК ЗАВДАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

FORMATION OF A NEW ROADMAP PARADIGM FOR EDUCATIONAL SPHERE AS A TASK FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Гаращук О.В.,

*доктор економічних наук, професор,
начальник відділу комунікацій та міжнародного співробітництва
Державної служби якості освіти України*

Куценко В.І.,

*доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України,
головний науковий співробітник відділу природно-техногенної та екологічної безпеки
Інституту економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України*

У статті подано аналіз сучасних проблем української сфери освіти, здійснений у рамках концептуальних засад сталого розвитку та в контексті входження людства в інформаційну епоху. Зазначене зумовлює те, що у здійсненні процесів сталого розвитку вирішальним стає інтелект і творча праця, які є невід'ємно притаманними людині якостями. Цей момент особливо підкреслює роль і значення людського чинника в умовах сьогодення. Україна, як відомо, конституційно визнана соціальною державою, що передбачає забезпечення в діяльності державних органів влади орієнтації на людину та, відповідно, необхідність досягнення високої якості життя згідно з суспільними запитами. Це своєю чергою має забезпечити формування в державі соціального потенціалу та соціального капіталу належного рівня. Напрями реалізації зазначених завдань у сучасних умовах фактично являють собою нову парадигму дорожньої карти розвитку освітньої сфери. Автори статті розглядають вказану проблематику через розкриття її сутнісних і функціональних аспектів. Поряд із цим виявляються соціальні та економічні проблеми розвитку освіти в сучасних умовах глобалізації та поширення ринкових відносин практично на всі сфери людського життя. Особлива увага приділена питанню формування сучасного фахівця як головного чинника соціально-економічного прогресу, здатного своєю працею забезпечити зростання добробуту населення на засадах сталого розвитку країни. В цьому зв'язку значна увага приділяється висвітленню ключових проблем, притаманних освітньому середовищу та шляхам їх подолання в сучасних умовах. Також висвітлюється питання посилення ролі бізнесу в ресурсному забезпеченні успішного функціонування освітньої сфери з метою підвищення якості освіти, що надається, та підготовки кадрів загалом. В цьому зв'язку наголошується на важливості активізації системи неперервної освіти, що має стимулювати перспективний розвиток виробництва. Таким чином, формування нової дорожньої карти освіти являє собою процес пошуку нових ідей, ефективних методик, які мають зацікавлювати як тих, хто навчається, так і тих, хто навчає, що сприяє забезпеченню умов для сталого розвитку.

Ключові слова: освітнє середовище, компетентність, конкурентоздатність, нова парадигма, дорожня карта освітньої сфери, ресурсне забезпечення, якість освіти.

The article presents an analysis of modern problems of the Ukrainian education sphere, which is carried out within the framework of the concept of sustainable development and in the context of humanity's entry into the information age. The aforementioned determines that in the implementation of sustainable development processes, intelligence and creative work, which are inherently inherent in humans, become decisive. This moment especially emphasizes the role and importance of the human factor in modern conditions. Ukraine, as you know, is constitutionally a social state, which presupposes the provision of an orientation towards a person in the activities of state authorities and, accordingly, the need to achieve a high quality of life in accordance with public requests. This, in turn, should ensure the formation within the state of the social potential and social capital of the proper level. The directions of the implementation of these tasks in modern conditions actually represent a new paradigm of the roadmap for the development of the educational sphere. The authors of the article consider the specified problems through the disclosure of its essential and functional aspects. Along with this, social and economic problems of the development of education in the modern conditions of globalization and the spread of market relations to practically all spheres of human life are identified. Particular attention is paid to the issue of the formation of a modern specialist as the main factor of socio-economic progress, capable of ensuring the growth of the well-being of the population with his labor on the principles of sustainable development of the country. In this regard, considerable attention is paid to highlighting the key problems inherent in the educational sphere and ways to overcome them in modern conditions. It also highlights the issue of strengthening the role of business in the resource provision of the successful functioning of the educational sphere in order to improve the quality of the education provided, and training of staff in general. In this regard, the importance of intensifying the system of continuing education, which should stimulate the long-term development of production, is emphasized. Thus, the formation of a new education roadmap is a process of finding new ideas, effective methods that should be of interest to both learners and those who teach, which contributes to the conditions for sustainable development.

Key words: educational environment, competence, competitiveness, new paradigm, educational roadmap, resource provision, quality of education.

Освіта – це те, що залишається, коли все, що ти вивчав, – забуде.

Беррес Фредерік Скіннер

Скільки б ти не жив, усе життя слід навчатися.

Луцій Анней Сенека

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Сталий розвиток сьогодні являє собою найперспективнішу світоглядну концепцію для людства [1, с. 12], коли його нормальному існуванню загрожують наслідки надмірного антропогенного навантаження на довкілля. Водночас, як свідчать результати численних досліджень, нині людство увійшло в інформаційну епоху, коли інформація та фахові знання набувають значення виробничого ресурсу. Відповідно, у здійсненні процесів сталого розвитку вирішальним стає інтелект і творча праця, які є іманентно притаманними людській сутності. Цей момент особливо підкреслює роль і значення людського чинника в умовах сьогодення. Адже людина відіграє роль як виробника, так і споживача, перебуваючи в центрі соціально-економічної системи, що зумовлює актуалізацію проблеми соціального прогресу без шкоди для інтересів наступних поколінь у здоровому та безпечному довкіллі, розв'язання якої покликана забезпечити концепція сталого розвитку.

Сферою економічної діяльності, безпосередньо спрямованою на відтворення і розвиток людини як носія та генератора знань, є освіта. Тому розвиток освіти відповідно до вимог сьогодення стає одним із завдань щодо забезпечення сталого розвитку.

Загалом реальна соціально-економічна ситуація в сучасній Україні характеризується зростанням конкуренції на ринку праці, що вимагає від працівників такого освітнього рівня, який забезпечив би його високу конкурентоздатність на ринку праці.

В умовах переходу суспільства до ринкових відносин активно проявляється тенденція щодо подальшого підвищення економічної значимості знань, умінь, навиків, інтелектуального потенціалу. Останній фактично перетворюється на вид капіталу, який стає все більш затребуваним як для самої особистості, так і для виробництва.

Зростає потреба у фахівцях, які володіють різноманітними професійними знаннями та вміннями. Оновлення економіки, створення матеріальних і духовних цінностей, адекватних реаліям XXI століття, зумовлюють потребу в якісно новому працівнику, який є готовий до активного пошуку свого місця в соціально-професійній структурі суспільства.

Практика свідчить, що, приміром, спеціаліст, який вміє успішно використовувати інформаційні технології, є мобільним і конкурентоздатним, а це відіграє важливу роль у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень. Зазначені аспекти розвитку освіти та підготовки кадрів досліджували: А. Берсуцький, Л. Владикіна, С. Вовканич, Б. Гершунський, Б. Данилишин, С. Дорогунцов, А. Калініна, В. Козак, О. Колинська, А. Новіков, Ю. Савельєв та інші. У роботах вказаних авторів стверджується, що в умовах, коли знання стають основним капіталом, який визначає не лише стан, але й динаміку соціально-економічного розвитку, кожен фахівець має володіти такими якостями, як: конкурентоспроможність, компетентність, здатність чітко організувати й виконувати свої функціональні обов'язки, відповідальність, ініціативність, здатність організувати нові напрями в роботі й успішно використовувати в роботі нові методи, а також працездатність, вміння підтримувати контакт з іншими працівниками тощо [2; 3].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас наростання кризових явищ в економіці та соціальному житті суттєво ускладнює реалізацію завдань сталого розвитку. У цьому зв'язку є надзвичайно важливим збереження людського потенціалу, чого неможливо досягти без наявності в країні освітньої сфери, яка забезпечує надання якісної освіти.

Формування цілей статті (постановка завдання). Тому метою дослідження, представленого в цій статті, є здійснення аналізу сучасних проблем розвитку української освітньої сфери та пошук шляхів їх вирішення, що відповідало б викликам сьогодення, зумовленим необхідністю забезпечення сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досягненню характеристик фахівця, що були зазначені вище та які є відповідними вимогам сьогодення, має сприяти формуванню нової дорожньої карти для розвитку освітньої сфери (рис. 1).

Основною функцією дорожньої карти освітньої сфери є підготовка фахівців, здатних забезпечити успішний соціокультурний та економічний розвиток країни. У зазначеному напрямі освітня сфера співпрацює у поєднанні з іншими сферами соціально-економічної діяльності. Останнім часом чітко виявляється тенденція інтеграції основних функціональних систем, зокрема освіти, науки, культури, охорони здоров'я, виробництва тощо (рис. 2).

Освіта виступає основою полікультурного розвитку, яка може забезпечити:

- інформаційну безпеку соціально-економічного розвитку;
- формування здатності оцінювати явища з позиції іншої людини, в тому числі належної до інших культур;

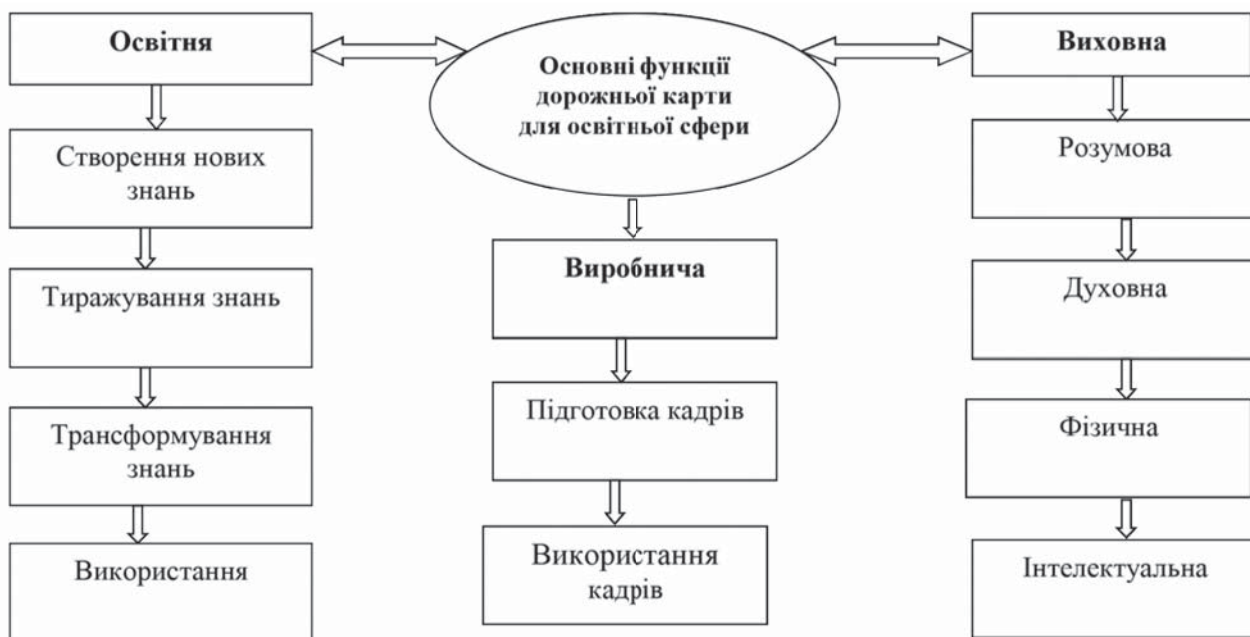

Рис. 1. Схема формування основних функцій дорожньої карти для розвитку освітньої сфери

Рис. 2. Взаємозв'язок категорій полікультурної діяльності

– розвиток полікультурного середовища, що передбачає свободу культурного самовизначення майбутнього спеціаліста та збагачення його особистості тощо.

Наразі практично в усьому світі стоїть завдання підвищити роль освіти в забезпеченні економічного, технічного та соціального розвитку. Адже криза в соціально-економічному розвитку, що у тому числі пов'язана з епідемією

коронавірусу, зумовлює кризову ситуацію й у сфері освіти. Остання зумовлюється масштабами, структурою, організацією національної системи освіти [4; 5].

Зміни, що відбуваються останнім часом в освітній сфері, потребують перегляду наукових основ, парадигми її розвитку. Наразі перед освітою стоїть завдання – вироблення нової парадигми дорожньої карти, основу якої складала б сукупність образів,

адекватних сучасній картині світу, здатних подолати негативні ризики. Це потребує:

- значного науково-педагогічного потенціалу;
- адекватну інтелектуальну та кадрову підтримку інноваційної економіки;
- необхідного технологічного розвитку, який забезпечив би здійснення модернізації освітньої сфери, сприяв би успішному виконанню освітніх функцій.

Відомо, що в умовах формування ринкових відносин освітня сфера набуває нових функцій, серед яких орієнтація на виживання, на забезпечення розвитку людства та екологічна, відповідно до якої акцент робиться на забезпеченні збереження біосфери, природи загалом. Ця функція, як і попередня, має спрямованість на майбутнє.

Водночас людська індивідуальність виступає як основа суспільних зв'язків людей. Це, на наш погляд, зумовлено тим, що складність і різноманіття загроз, виникаючих перед суспільством, вимагає індивідуальної ініціативи та індивідуального різноманіття.

Все зазначене позитивно впливає на ефективність оновлення та примноження інтелектуального капіталу. При цьому ефективність визначається рівнем інтеграції інтелектуальних технологій трансфера знань в освітній та дослідницький складники.

Як відмічалось вище, виконуючи свою основну функцію, освітня сфера здійснює передачу нових знань, забезпечує розвиток нових умінь і навиків, а також виконує виховну функцію. Остання пов'язана із загальнолюдськими цінностями та гуманітарним простором як суспільства, так і освітньої сфери. Зазначений простір суспільства знаходиться в становленні та подоланні принципів формування традиційного суспільства [6; 7].

Гуманітарний простір, гуманітаризація освіти задають духовну направленість освітнього та виховного процесів. Як було зазначено вище, нова парадигма дорожньої карти для освітньої сфери передбачає підготовку фахівців із новим стилем мислення. І тут важливу роль у цьому аспекті відіграє освітнє середовище, яке ми розглядаємо як сукупність умов, що впливають на саморозвиток людини та дозволяють розглядати саму людину як представника зазначеного середовища і суб'єкта взаємодії. Середовище розкривається через такі категорії, як простір, оточення, умови.

Як свідчить практика, сучасне виробництво потребує конкурентоздатних фахівців, що мають володіти не лише фаховими знаннями, але і навиками дослідницької діяльності. Цьому сприяє інформатизація суспільства й освітньої сфери. Важливо зазначити, що інформатизація являє собою важливий компонент глобальної стратегії переходу на нову цивілізаційну парадигму

дорожньої карти освітньої сфери. Це одна з ключових умов успішної підготовки конкурентоздатних фахівців. Забезпеченню вказаного сприяє сучасна ресурсна база, зокрема електронні освітні ресурси, Інтернет-ресурси нового покоління тощо. Останні наразі широко використовуються в процесі навчання та виховання.

Інтелектуальні інформаційні технології впроваджуються в усі сфери освітньої діяльності. Адже це найбільш перспективна і маюча найшвидший розвиток наукова (теоретична і прикладна) галузь інформатики та комп'ютерних технологій. Активне використання останніх у вищих навчальних закладах дозволяє успішно реалізовувати стратегічний вектор розвитку, який включає стратегічну систему, спрямовану на створення нового інтелектуального продукту (знань, технологій) в результаті діяльності викладачів і студентів – активних суб'єктів освітньо-виховного процесу, що являє собою системоутворюючий бізнес-процес навчального закладу [8].

В цьому контексті пріоритетним напрямом розвитку такої ланки освітньої системи, як вища освіта, є технологізація трансфера знань і технологій в інформаційному просторі з метою отримання нових знань та їх упровадження у практику. Це потребує формування єдиного інформаційного науково-освітнього простору, що акумулює інформаційні ресурси.

Дорожня карта освітньої сфери передбачає трансфер знань, технологій, ідей, норм і цінностей, що являє собою цілеспрямований процес перенесення з одного середовища в інше результатів діяльності. А це, в свою чергу, сприяє здійсненню підготовки компетентних фахівців. Адже професійна компетентність випускника вищого навчального закладу характеризується:

- інтегральною якістю особистості фахівця;
- результатом професійної підготовки і професійним становленням, зокрема в процесі навчання та виховання;
- сформованою професійною компетентністю, що зумовлюється діями як загальних, так і особливих вимог до професії. При цьому сутність і структура визначаються сформованістю у випускника вищу комплексу якостей, що відповідають вимогам цілей, завданням і характеру певної професійної праці.

Професійна компетентність випускника – це базова інтеграційна якість особистості, що виявляється у високому рівні професіоналізму, здатності до ефективного виконання відповідних професійних завдань і зобов'язань відповідно до функціонального призначення галузей.

У той же час освітні програми нерідко відстають від динамічно змінюваних потреб суспільства. Наразі кількість випускників завелика, а якість не влаштовує роботодавців. Механізм удосконалення

системи роботи вищих навчальних закладів, підготовки кадрів потребує активного впровадження освітніх стандартів. Останні, як відомо, мають періодично переглядатись, щоб досягти якісних освітніх послуг. Цьому має сприяти:

- орієнтація розвитку освіти на потреби економіки та суспільства;
- опора в навчанні на мультимедійність, Інтернет, інші види цифрових комунікацій;
- залучення до викладання у вищих навчальних закладах іноземних фахівців.

Підвищенню якості освіти, як свідчить досвід США та багатьох європейських країн, сприяють тісні зв'язки освітньої сфери з бізнесом не лише через участь останніх у фінансовому забезпеченні закладів освіти. Приміром, у вищезазначених країнах співробітники вищих навчальних закладів виступають консультантами працівників фірм. Також представники комерційних підприємств здійснюють наукову та дослідницьку діяльність у закладах вищої освіти, спільно з представниками вищів. Поряд із тим відбувається проходження студентами практики на підприємствах, забезпечується інтеграція студентів і викладачів під час вироблення відповідних послуг, а також має місце активний розвиток благодійництва.

Останнє особливо поширено у США. Так, маючий світову відомість Б. Гейтс створив міжнародний благодійний фонд, за рахунок якого забезпечується фінансування різноманітних проєктів у сфері освіти, а один з найбільших у світі інвесторів У. Баффет передав у зазначений фонд 37 млрд дол.

В Україні, попри те, що швидкими темпами зростає кількість мільйонерів і мільярдерів, серед них, на жаль, відсутні українські Дж. Сороси, У. Баффети, Б. Гейтси. Однією з причин цього, на наш погляд, є те, що у нашій країні не почесно бути філантропом.

Водночас в Україні процвітає корупція, в тому числі в освітній сфері, що стало однією із загроз економічному, технологічному, інтелектуальному потенціалу духовно-морального розвитку країни та причиною низької якості освіти. Скажімо, у середній школі досить поширеними є великі неофіційні витрати – кошти, що направляються батьками учнів на охорону шкільних приміщень та безпеку школярів; прибирання як шкільних приміщень, так і їхніх прибудинкових територій; технічне оснащення та ремонт шкільних і класних приміщень тощо.

Серед основних причин корупції в освітній сфері – низький рівень оплати праці педагогічних працівників. Через це в освітній сфері фактично неможливо здійснити залучення висококваліфікованих працівників. А без цього, як свідчить практика, в навчальних закладах не вдасться створити сучасні навчальні та наукові лабораторії, сформувати

наукові школи; практично неможливо конкурувати з країнами, які досягли значних успіхів як у подоланні корупції, так і в забезпеченні високої якості освітніх послуг і підготовці кадрів.

Низький рівень оплати праці в освітній сфері є не лише однією з причин корупції в цій сфері, але і не забезпечує раціональне, ефективне використання кадрового потенціалу. Для порівняння зазначимо, що середній дохід, наприклад, професора країн Європейського Союзу становить 60–80 тис. дол. на рік, у США – 80–120 тис., а в Україні – 4–5 тис. Світова практика свідчить, що за такого рівня оплати праці викладачі українських закладів вищої освіти змушені шукати додаткового заробітку, викладаючи максимальну кількість дисциплін, нерідко далеких за своїм змістом від фахової підготовки викладача, що, безперечно, негативно позначається на якості підготовки кадрів, а також освітніх послуг загалом.

До речі, на необхідності посилення боротьби з корупцією в освітній сфері вказується в документах ЮНЕСКО. В них зазначається необхідність розробки для цього чіткої системи норм і інструментів щодо виділення й розподілу засобів вдосконалення системи загального контролю витрачення ресурсів.

Ще одним напрямом, якому має надаватись у закладах вищої освіти велика увага, є її гуманізація, що сприяє реалізації принципу людиноорієнтованої освіти; дозволяє майбутньому фахівцю сформувати необхідну кількість особистих якостей, які допоможуть йому вільно орієнтуватись та адаптуватись у динамічно змінюваному соціумі; сприяє максимальному використанню потенціалу професійного мікросередовища.

Все це своєю чергою потребує розробки відповідних стандартів та їх дотримання в процесі здійснення освітньої діяльності; прийняття ключових принципів соціального обслуговування (приватності, самоповаги, права, автономії, вибору, рівності, можливості); визначення кінцевих результатів освітнього процесу [9].

Успішному формуванню нової парадигми дорожньої карти для розвитку освітньої сфери сприяє інтеграція, тісна співпраця освітнього процесу та практики, навчальних закладів і бізнесу; хоча в Україні останній ще недостатньо усвідомлює свою соціальну відповідальність та зацікавленість у розвитку освіти в цілому і вищої зокрема. Разом із тим не слід забувати, що головна мета бізнесу – нарощування власного капіталу, а не здійснення соціально-культурної, інтелектуальної місії освітніх закладів. Тому необхідно шукати шляхи підвищення ролі бізнесу у розробці та реалізації дорожньої карти для освітньої сфери. Серед них, як видається, можуть бути наступні:

- встановлення замовлень, зокрема закладам вищої освіти, на підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів;

- організація проходження на підприємстві виробничої та переддипломної практики студентами вищих навчальних закладів;
- участь працівників бізнесу у формуванні тематики дипломних робіт;
- створення на підприємствах великого бізнесу навчальних кафедр закладів вищої освіти та їх філій;
- надання допомоги закладам освіти підприємствами щодо оснащення навчальних і наукових лабораторій сучасним обладнанням;
- упровадження інноваційних розробок закладів вищої освіти у виробничій діяльності підприємств;
- підтримка бізнесом необхідних для виробництва, в рамках господарсько-договірних відносин, розробок, здійснюваних у закладах освіти;
- активна участь працівників бізнесових структур у роботі вчених рад вищих навчальних закладів [10].
- створення виробничими підприємствами спільних із вищими навчальними закладами інноваційних структур, науково-інноваційних комплексів тощо.

Отже, в нових економічних умовах украї важливим є ефективне використання системи взаємовигідних партнерських відносин між освітньою сферою і бізнесом, створення так званих корпоративних вищих закладів освіти. Тим самим, участь підприємств у покращенні навчально-наукового обладнання закладів вищої освіти дозволяє:

- активізувати у вищих закладах освіти дослідницьку діяльність та участь студентів у пошукових групах;
- посилити розвиток у майбутніх фахівців інтелекту і творчих здібностей;
- постійно розширювати інтелектуальні горизонти студентської молоді тощо.

Перспективний розвиток виробництва, зрозуміло, потребує активізації системи неперервної освіти, що передбачає забезпечення єдності – організаційної та змістовної, для всіх ланок освіти, спільно і скоординовано вирішуючи усі назрілі завдання; а також забезпечення загальноосвітньої та професійної підготовки й виховання з урахуванням актуальних перспективних потреб економіки та суспільства. Адже, як зазначає Б. Гершунський, неперервна освіта сприяє розвитку особистості, підвищенню освітнього рівня населення, його компетентності тощо [11; 12].

До речі, ідея неперервної освіти була висунута ще Аристотелем і Платоном, які бачили в людині члена суспільства, громадянина держави, різнобічно розвинену гармонійну особистість. Велику увагу розвитку неперервної освіти надавав і Я.А. Коменський, який підкреслював необхідність виховання і самовдосконалення людини протягом усього життя, розглядаючи неперервну освіту як засіб досягнення соціальної гармонії.

Неперервна освіта загалом має забезпечувати:

- спадковість освітніх стандартів, програм різних рівнів загальної та професійної освіти;
- можливість тимчасового припинення та відновлення навчання, а також зміни його форми, вибору індивідуальної освітньої траєкторії, підвищення кваліфікації, перепідготовки з метою підтримання як високого рівня загальної освіти, так і професійної конкурентоздатності відповідно до запиту ринку праці;

– відсутність тупикових освітніх програм, навчальних закладів, напрямів і видів освіти, що не дають можливостей для продовження навчання.

Потреба в неперервній освіті зумовлена перш за все постійним оновленням знань та необхідністю їх застосування у конкретних умовах, важливістю оволодіння навиками орієнтування в величезних обсягах нової інформації, готовністю вирішувати задачі зі знанням справи тощо.

Все це сприяє формуванню фахівця, який не лише розуміє сутність проблеми, але й успішно вирішує її практично, при цьому із багатьох рішень може обирати найоптимальніше. Вказаному, на наш погляд, сприяють такі ознаки фахівця, як мобільність його знань та гнучкість останніх, а також критичність його мислення. Відповідно, конкурентоздатність випускника, зокрема вищого навчального закладу, являє собою результат інтеграції його професійної, соціальної та особистісної компетентності, що дозволяє означеному випускнику витримувати конкуренцію на ринках праці, бути конкурентоспроможним. А це загалом має сприяти зростанню добробуту населення, у тому числі за рахунок формування конкурентоздатності країни, оскільки останнє безпосередньо залежить від конкурентоспроможності як кожного працівника, так і суспільства загалом [13].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, необхідність у конкурентоспроможних мобільних спеціалістах диктує потребу у підготовці фахівця, сутність якого асоціюється з успіхом як у професійній, так і в особистій сферах. Наразі головним є не просто знати та володіти необхідною інформацією, а знати, як і де можна віднайти необхідні знання та вміти знаходити шляхи їх пошуку. Жан-Жак Руссо ще у XVIII ст. стверджував, що головним завданням учителя є «не дати знання, а навчити учня їх здобувати». Для цього необхідно забезпечити реалізацію на ринку освітніх послуг таких чинників, як:

- гостра зацікавленість у потребах усіх галузей у висококваліфікованих професійно компетентних працівниках саме того профілю, в якому є необхідність;
- конкуренція працівників, яка висуває вимоги не до отриманої освіти, а до кваліфікації, що відображається в реальних знаннях, уміннях і навичках та інших якостях особистості;

– нові взаємовідносини професійної освіти з наукою, зокрема з економічною та педагогічною.

Наявність цих особливостей ринку освітніх послуг зумовлюють корінні зміни у сфері освіти, зокрема:

– підвищення ролі гнучких і динамічних освітніх структур;

– перегляд системи критеріїв оцінки особистісних і професійних якостей випускників на всіх ступенях освіти, а також системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації викладацьких кадрів;

– акцентування уваги на гуманітарних аспектах освіти, які зокрема формують у людини особливо важливі в ринкових умовах якості (відповідальність, професіоналізм, ініціатива, професійна мобільність тощо).

Іншими словами, формування нової дорожньої карти освіти постійно перебуває у пошуках нових ідей, ефективних методик, які мають бути також цікавими як для тих, хто вчиться, так і для тих, хто вчить. А все це сприяє забезпеченню в країні сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Суспільний вектор сталого розвитку (питання теорії та практики): монографія / В.І. Куценко та ін. Чернівці : Видавець Лозовий В.М., 2013. 336 с.
2. Берсуцький А.Я., Каменська О.О. Людський капітал та його роль в системі стратегічного розвитку промислового підприємництва. *Вісник економічної науки України*. 2014. № 3(27). С. 3–7.
3. Владыкина Л.Б. Человеческий капитал предприятия. *Экономические науки*. 2009. № 12. С. 210–214.
4. Климов С.М. Интеллектуальные ресурсы организации. Санкт-Петербург : Знание, 2000. 199 с.
5. Wiig K.M., Comprehensive knowledge management. Working Paper. Knowledge Research Institute, Inc., 1999. URL: http://www.krii.com/downloads/comprehensive_km.pdf (дата звернення 9.07.2021).
6. Куценко В.І. Модернізація соціальної сфери як основа поліпшення життя. *Продуктивні сили і регіональна економіка*. Зб. наук. праць у двох частинах. Київ, 2009. Ч. I. С. 13–21.
7. Концепція соціальної ринкової економіки: головні засади, досвід та нові завдання. Бонн : Фонд Конрада Аденауера, 1999. 33 с.
8. Соловська Л.В., Липчанський В.О. Людські ресурси сьогодні: проблеми та перспективи. *Формування ринкової економіки* : зб. наук. праць. Київ, 2007. Т. 1, ч. 2. С. 721–724.
9. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42.
10. Клименко Н.Ю. Социально-педагогическая компетентность – необходимая составляющая профессиональной деятельности каждого современного специалиста. *Социальная педагогика в России*. 2008. № 1. С. 65–69.
11. Гершунский Б.С. Философия образования для XXI века: учебное пособие для самообразования. 2-е изд. перераб. и доп. Москва : Педагогическое общество России, 2002. 512 с.
12. Новиков П.Н. Движение к непрерывному профессиональному и профессионально-педагогическому образованию. *Образование и наука. Будущее в ретроспективе*: научно-методический сборник. Екатеринбург, 2005. С. 76–79.
13. Корнейченко Н.В. Конкурентоспособность специалиста в условиях рынка труда. *Высшее образование сегодня*. 2008. № 10. С. 72–74.